En ny typ av fullmakt – framtidsfullmakt

Den 1 juli 2017 trädde en ny lag ikraft i Sverige – lagen om framtidfullmakter. I och med lagen infördes en ny typ av fullmakt – den s.k. framtidsfullmakten. Såsom namnet antyder innebär framtidsfullmakten ett åtagande för någon att *i framtiden* handla för någon annans räkning. Denna typ av fullmakt har funnits länge i andra rättsordningar och har agerat förebilder inför införandet av framtidsfullmakten i svensk rätt.

Syftet med den nya lagen – ett behovsrättsligt perspektiv

Framtidsfullmaktens främsta syfte är att tillgodose hjälpbehovet hos äldre vuxna. Den enskildes behov av att själv kunna bestämma hur och framförallt *vem* som ska äga rätt att handha ens personliga och ekonomiska angelägenheter den dagen man själv inte är kapabel att göra detsamma har varit ett centralt argument för framtidfullmaktens införande. Vuxnas hjälpbehov har, innan framtidfullmaktens tillkomst, främst tillgodosetts genom gode män och förvaltare, ett system som inte alltid fallit väl ut. I och med framtidsfullmaktens framfart förväntas antalet godmanskap minska i antal. Framtidsfullmakten som institut förväntas därför avlasta det allmänna eftersom behovet av samhälleligt styrda hjälpåtgärder, såsom gode män och förvaltare, förväntas minska.

Vad innebär framtidsfullmakten och vad kan man avtala om?

Kort förklarat innebär framtidsfullmakten att någon eller några ges rätt att utöva uppdrag för annan efter en framtida tidpunkt. Fullmakten omfattar såväl *personliga som ekonomiska angelägenheter*. Med ekonomiska angelägenheter ska förstås rättshandlingar på förmögenhetsrättens område. Ett exempel kan

vara att sköta någons ekonomi (betala räkningar osv). De personliga angelägenheterna kan vara av olika slag, exempelvis fråga om boende. Angelägenheter av personlig och ekonomisk karaktär är således sådant som kan regleras i en framtidsfullmakt.

Framtidsfullmakten kan däremot inte omfatta *medicinska åtgärder* (d.v.s. exempelvis val av mediciner eller typ av behandling) och inte heller angelägenheter av *utpräglad personlig karaktär* såsom exempelvis ingående av äktenskap, upprättande av testamente eller bekräftande av faderskap, för att nämna några.

Fullmaktens giltighet styrs sammanfattningsvis av två faktorer:

1. Fullmakten ska vara upprättad på visst sätt.
2. Fullmakten ska ha trätt ikraft på visst bestämt sätt.

Upprättandet

Vid tidpunkten för framtidsfullmaktens upprättande ska fullmaktsgivaren ha förmåga att själv ta hand om sina angelägenheter. Detta benämns som att personen ifråga har **beslutsförmåga**. Fullmaktsgivaren får således exempelvis inte vara dement vid upprättandet. I sådant fall är fullmakten ogiltig. Fullmaktsgivaren ska vidare vara 18 år fyllda och förutom beslutsförmåga även ha rättshandlingsförmåga, dvs inte vara ställd under förmyndarskap eller liknande.

Formkrav

Framtidsfullmakten ska vara skriftlig, undertecknad av fullmaktsgivaren samt undertecknad av två samtidigt närvarande vittnen som intygar att fullmaktsgivaren är vid sunt förnuft och fullt förstånd vid upprättandetillfället. Det är således samma formkrav som vid upprättande av testamente. Det ska framgå av handlingen att det är en framtidsfullmakt, vem eller vilka som är fullmaktshavare, vilka angelägenheter fullmakten

omfattar samt vilka villkor i övrigt som gäller.

Ikraftträdandet

Fullmakten träder i kraft den dagen fullmaktsgivaren blir oförmögen att hantera sina angelägenheter p.g.a. exempelvis sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller dylikt. Det är således tidpunkten för beslutsoförmågans inträde som avgör när fullmakten träder ikraft. Det kan handla om situationer där en person blir dement, hamnar i koma eller av någon annan anledning inträder i ett tillstånd där han/hon blir beslutsoförmögen. Bedömningen huruvida fullmaktsgivaren blivit beslutsoförmögen eller ej avgörs av fullmaktshavaren. Det är således två förutsättningar som ska vara uppfyllda för att framtidsfullmakten ska träda ikraft, nämligen:

1. Fullmaktsgivaren har inträtt i ett medicinskt tillstånd eller liknande och
2. Fullmaktsgivaren har inte längre förmåga att hantera sina angelägenheter. Beslutsoförmågan ska vara **varaktig**. Det ska även vara fråga om en beslutsoförmåga **i huvudsak**, d.v.s. för de flesta angelägenheterna.

Begreppet **beslutsoförmåga** är centralt för framtidsfullmaktens ikraftträdande. Med beslutsförmåga ska förstås *en sinnesförmåga* att på rätt grunder fatta beslut och förstå innebörden av det. På engelska brukar denna förmåga benämnas som ”legal capacity” respektive ”legal incapacity”.

Beträffande det medicinska tillståndet är rekvisiten desamma som för godmanskap enligt 11:4 FB eller förvaltarskap i 11:7 FB. Att rekvisiten är utformade på detta sätt är helt enkelt för att framtidsfullmakten är tänkt som ett privaträttsligt komplement till godmanskap och förvaltarskap.

Vilka rättsföljder medför framtidsfullmakten?

Följaktligen kan konstateras att det som är utmärkande för framtidsfullmakten är att den ska ha sin verkan *efter* det att

fullmaktsgivaren har inträtt i ett tillstånd av beslutsoförmåga. En framtidsfullmakt som upprättas idag kan således komma att tas i bruk först långt senare, d.v.s. först efter flera år. Det är därför viktigt att man, vid upprättande av en framtidsfullmakt, utser en person som man anser lämplig – inte bara idag utan även senare. Det är alltså inte en helt enkel uppgift att välja vem som ska vara fullmaktshavare – i framtiden.

En framtidsfullmakt får samma slags rättsföljder som en ordinär (vanlig) fullmakt – fullmaktshavaren kan rättshandla med tredje man och binda fullmaktsgivaren. Fullmaktshavaren binder fullmaktsgivaren inom ramen för sin behörighet. Om fullmaktshavaren överskrider sin befogenhet blir fullmaktsgivaren enligt huvudregeln bunden vid rättshandlingen men fullmaktshavaren kan bli skadeståndsskyldig gentemot fullmaktsgivaren.

Vem ska utses till fullmaktshavare?

Fullmaktsgivaren kan uppdra åt en person, eller flera, att agera fullmaktshavare den dagen beslutsoförmågan inträder. Inte sällan utser fullmaktsgivaren sina barn till fullmaktshavare. Det är även vanligt med korsvisa/inbördes framtidsfullmakter – d.v.s. att makar/sambor i första hand utser varandra till fullmaktshavare. Lämpligheten i ett sådant förordnande kan dock diskuteras. Återkommer till det senare i detta avsnitt.

Vi på INTER brukar rekommendera subsidiära (d.v.s. alternativa) förordnanden. Exempel: A är, i första hand, fullmaktshavare men för det fall att A inte är i livet inträder B i dennes ställe. Man kan, för all del, även förordna om gemensam behörighet, exempelvis A och B tillsammans. Man kan även förordna att A ansvarar för exempelvis de personliga angelägenheterna och B för de ekonomiska angelägenheterna. Det är inte möjlighet att upprätta en framtidsfullmakt *in blanco* (utan angivande av

person) – en specifik person måste utses till fullmaktshavare. Fullmaktshavaren måste vidare vara en fysisk person (juridiska personer kan inte vara fullmaktshavare).

Några ord ska slutligen nämnas kring inbördes förordnanden av den anledningen att det är möjligt för makar och sambor att utse varandra som fullmaktshavare i en framtidsfullmakt. Ett inbördes förordnande i exempelvis testamente är utan verkan för det fall att makarna/samborna separerar (11:8 ÄB). Någon motsvarande reglering har inte föreslagits beträffande framtidsfullmakter. Detta får till följd att ett förordnande i en framtidsfullmakt består även för det fall att makarna/samborna går isär, vilket kan vara värt att ha i åtanke vid upprättandet. Framtidsfullmakten måste då återkallas på visst angivet sätt (se nedan) för att den inte ska vara gällande. Innan framtidsfullmakten upprättas kan det därför vara värt att ägna god tid åt att fundera kring *vem* som är bäst lämpad att utses till fullmaktshavare för just dina personliga och ekonomiska angelägenheter.

Upphörandet

Fullmaktsgivaren kan fritt återkalla framtidsfullmakten så länge beslutsförmågan finns. Den dagen beslutsoförmågan inträtt är ett återkallande inte längre möjligt.

En framtidsfullmakt får inte göras oåterkallelig. Så länge fullmaktsgivaren är beslutsförmögen kan han eller hon fritt återkalla fullmakten. Återkallandet görs på samma sätt som för ordinära fullmakter – skriftliga fullmakter ska återtas eller förstöras (16 § 1 st. AvtL).

Så snart fullmaktsgivaren inträtt i ett tillstånd av oförmåga kan denne inte längre återkalla fullmakten med giltig verkan.

Självfallet upphör verkan av en framtidsfullmakt för det fall att fullmaktsgivaren inte längre är i ett sådant tillstånd att han eller hon är beslutsoförmögen. Ponera exempelvis att fullmaktsgivaren råkar ut för en olycka och hamnar i koma.

Eftersom denne inte har beslutsförmåga kickar framtidsfullmakten in. Fullmaktsgivaren vaknar senare ur koman – det medicinska tillstånd som tidigare medförde att framtidsfullmakten blev tillämplig har numera upphört. Fullmakten är således utan verkan eftersom fullmaktsgivaren har återfått sin beslutsförmåga. Liksom vid fråga om återkallelse av fullmakten avgörs bedömningen av fullmaktshavaren.

Avslutande ord

Den kanske främsta fördelen med framtidsfullmakten är att den enskilde i god tid kan besluta vem eller vilka som ska handha ens angelägenheter den dagen man själv inte har förmågan att ta hand om sig själv och sina angelägenheter. En farhåga som framförts kring framtidsfullmaktens införande är risken för missbruk – främst på den grunden att offentlig insyn och kontroll saknas. För att undvika missbruk kan man utse en granskare i framtidsfullmakten. Granskaren kan ha till uppgift att kontrollera fullmakthavarens utförande av uppdraget, d.v.s. att den som är utsedd att handha någons personliga och ekonomiska angelägenheter gör det på ett adekvat sätt. Granskaren kan även få till uppgift att återkalla fullmakten för det fall att fullmaktshavaren missköter sig. Avslutningsvis kan det vara bra att känna till att fullmaktsgivarens dödsfall inte per automatik medför att framtidsfullmakten upphör.